

Wie waren mijn voorouders?

Tijdens opruimwerkzaamheden in mijn rommelkamertje, kwam ik in een van de archiefladen een zware map met getypte lijsten en fotokopieën tegen, alsmede een multiband vol aantekeningen en overgeschreven akten.

Geïnteresseerd haalde ik het naar beneden, teneinde het eens op mijn gemak te gaan bekijken. Het was al het materiaal dat ik, nu al weer zo'n vijf jaar geleden, had verzameld en gemaakt en dat een begin vormde van het onderzoek dat ik deed in de hoop uiteindelijk een stamboom van de vaderlijke tak van mijn familie te kunnen maken.

In die tijd was ik werkloos en deed slechts weinig tijd vragende vrijwilligerswerkzaamheden in een buurthuis, zodat ik alle tijd overhield om genealogische onderzoekingen te doen.

Regelmatig was ik dan ook te vinden in de studiezaal van het rijksarchief te Groningen, waar de bronnen lagen die ik voor mijn onderzoek nodig had.

Daar ploos ik in de oude geschriften van de Burgerlijke Stand, waarin alle gegevens keurig vermeld stonden. Althans, vanaf 1811, want toen ordonneerde Napoleon dat alle burgers zich moesten laten inschrijven bij het bestuur van hun plaatselijke woon- of verblijfplaats. Tot dan werden deze gegevens opgetekend in de kerkboeken, tenminste indien men aangesloten was bij een kerk. In de praktijk betekende dit dat alleen de data van doop, huwelijk en overlijden werd ingeschreven.

Voor al deze handelingen moest men echter geld betalen, iets dat de arme bevolking niet had. Soms liet men nog wel een kind dopen, maar daar bleef het dan ook bij. Trouwen gebeurde in arme kringen meestal niet, want dat vond men niet nodig. Men was bij elkaar omdat men in de strijd om het bestaan elkaar bitter nodig had; een “boterbriefje” bracht daarin geen verandering. De kinderen werkten mee en waren eveneens nodig om de oude dag van de ouders, wanneer die niet meer konden werken, veilig te stellen.

De sterfte onder kinderen was erg groot en een legalisering door aangifte of doop vond, m.n. de arme stand, veelal niet nodig. Kwam men later alsnog in goede doen en werd tot een huwelijk besloten, dan kon dat altijd nog. De kinderen waren daarbij dan ook vertegenwoordigd en stonden tussen de ouders in. Ze werden bedekt door een mantel die de ouders om hun schouders gedrapeerd kregen en waren dus niet te zien. Vervolgens werd het huwelijk ingezegend en op die wijze werden ze mee in gezegend, waarmee het feit dat ze “voortijdig” waren verwekt, letterlijk “met de mantel der liefde” werd bedekt. De uitdrukking is hiervan dan ook afkomstig. Hiermee was de kous af, een burgerlijk huwelijk bestond toen niet.

Mensen met bezit, kapitaal, goederen, landerijen, lieten hun huwelijkse verbintenis en met name de erfrechten beschrijven bij een notaris. De notariële akten bieden dus eveneens een onschatbare bron van informatie voor diegene die de sporen van zijn of haar voorouders wil natrekken. Deze mogelijkheid was voor mij echter niet weg gelegd, aangezien mijn familie niet tot de kapitaalkrachtige behoorde.

Volgens de richtlijnen van het Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag begon ik met het overnemen van de gegevens uit trouwboekjes en werkte zo van het nu naar vroeger. Ook ging ik bij familieleden op bezoek, waarvan ik sommigen al in jaren niet meer had gezien en ik kwam zelfs bij mensen die ik nog nooit had gezien en die toch familie waren.

Overall ondervond ik veel belangstelling en welwillendheid en was men zeer benieuwd naar het eindresultaat.

Vooral mijn oma van vaderszijde wist mij veel te vertellen en ik bracht haar dan ook vele malen een bezoek. Dat het echter heel wat voeten in de aarde had voordat ik een complete stamboom zou kunnen tonen werd mij al snel duidelijk, want het aantal sporen dat moest worden nagetrokken was ontelbaar. Ook van anderen had ik al gehoord dat het jaren kon duren voordat er een overzichtelijk geheel kon ontstaan.

De bezoeken aan de familie brachten naast de vele gegevens, ook vele verhalen over voorouders op tafel, die bij weinigen bekend waren.

Zo hoorde ik dat mijn betovergrootvader nog deel had genomen aan de walvisvaart naar de noordelijke poolstreken. Verteller herinnerde hem nog uit zijn jeugd als een grote ruige man, die vanwege bevriezingen enige vingers aan zijn handen miste, alsook stukken van zijn oren. In mijn familie wist niemand te vertellen waar en wanneer mijn verdwenen grootvader was gestorven en toen ik weer eens met een tot dan toe nog nooit gezien familielid zat te praten, zette die mij op een spoor dat leidde naar Duitsland, waarschijnlijk Papenburg.

In het vroege voorjaar van 1976 toog ik er heen en door een toeval kwam ik op de Evangelische Friedhof terecht, waar een tuinman mij met behulp van een plattegrond de plek wees waar een zekere Poppe o.i.d. begraven moest zijn. Het graf had geen steen en lag er ruig en verwaarloosd bij. Ik leende een schop en hark en na een paar uur werken begon het er al wat op te lijken. De volgende dag ging ik er weer heen, werkte er nogmaals een paar uur en maakte er uiteindelijk een mooi perkje van. Ik haalde wat bloemen en ziedaar het was een keurig graf geworden.

De volgende dag schreef ik een brief naar de burgerlijke stand van Papenburg, die mij echter verwees naar Edewechterdamm, waar ik dan ook weer naar schreef en tot mijn grote verbazing kreeg ik na enige tijd een afschrift van de overlijdensakte, die vermeldde dat Gerlof Poppen (mijn grootvader), geboren 9-8-1893 te Onstwedde, op 26-1-1955 te Edewechterdamm was overleden. Zeer waarschijnlijk, vermeldde men erbij, lag hij begraven op het kerkhof van Süddorf. Had ik dan alle moeite in Papenburg voor niets gedaan vroeg ik mij af. De brief om informatie van de Evangelische Kirchengemeinde te Suddorf werd nooit beantwoord en dus evenmin mijn vraag naar de laatste rustplaats van Gerlof.

Een andere, wonderlijke ontdekking op mijn speurtocht naar mijn voorouders, beleefde ik in het rijksarchief, waar ik was beland bij mijn **betovergrootvader Harm Koerts**. Hij was geboren op 6 januari 1829 te Nieuwe Pekela en op 25 januari 1851 eveneens aldaar getrouwd met Lammechien Alberts Schrik.

Op 8 maart 1860 deed Harm aangifte van de geboorte van zijn tweede kind (mijn overgrootvader) t.w. Koert. Op de officiële akte schreef de ambtenaar **Harm Poppen** en ondertekende Harm met **H. Poppe**. In alle andere akten ondertekende Harm op dezelfde wijze, uitgezonderd de laatste, nl. bij de aangifte van zijn zesde kind, t.w. Wija, geb. 15-7-1868. Daar schreef weer de ambtenaar "Poppen" en schreef Harm, met een zeer bibberend handschrift, nu zelf voor de eerste keer ook de "n" erachter (niet er aan vast!).

Vanaf toen werd zowel door de ambtenaar, als door de familie, van deze tak (!), steeds Poppen geschreven. Alle akten daarvoor vermelden steeds Poppe, dus zonder de "n". Een duidelijk bewijs dus dat door een fout van de ambtenaar van de burgerlijke stand, de oorspronkelijke naam Poppe is veranderd in Poppen.

In de veenkoloniën van Groningen wonen vele Poppen's en als kind heb ik altijd gedacht dat dat wel allemaal familie zou zijn. Dat bleek echter niet het geval te zijn, althans dat zei men steeds. "Nee, dat is geen familie van ons" werd vaak gezegd, als weer eens een onbekende voornaam viel en daarmee was de kous af.

Eveneens weer in het archief ontdekte ik echter dat die bewuste groep, de Kiers, wel familie van mij is. Ik was toen beland in de 18e eeuw, dus voor het begin van de Burgerlijke Stand en liep meteen stuk op het ontbreken van gegevens. Notariele akten vermeldden niets en ook de kerkboeken gaven geen uitsluitsel meer.

De eerste akte van de Burgerlijke Stand waarop onze naam voorkomt stamt uit 1812, toen door **Koert Frederiks Poppe**, oud 28 jaren, aangifte werd gedaan van de geboorte van Friderik. Koert, mijn betoudovergrootvader, moet dan dus in 1764 zijn geboren. In een akte van 1814 is zijn leeftijd echter open gelaten en in 1817 noemt hij zich 35 jaar, zodat zijn geboortejaar dan dus wordt 1782. In 1836 overlijdt Koert in de leeftijd van 51 jaren, hetgeen zijn geboortejaar op 1787 brengt.

Dezelfde Koert doet op 30-10-1824 aangifte van zijn, volgens de akten, 7e kind, t.w. Kier. Deze Kier, die in 1851 trouwt met Grietje de Boer en bij haar elf kinderen verwekt, waaronder ook weer een zoon genaamd Kier, geb. 17-9-1867, is de stamvader van de tak, die werd bestempeld als geen familie te zijn, maar het dus wel is. Mijn eigen betovergrootvader Harm, uit 1829, was zijn broer!

In de oude akten werd ook steeds het beroep opgenomen, waarbij voor de vrouwen onveranderd huisvrouw werd vermeld. Bij de mannen was er wel wat meer differentiatie. Bij mijn betovergrootvader Harm, stond er nl. vermeld: arbeider, buitenvaarder, koopman. Andere beroepen uit onze familie waren dagloner, zeeman, timmerman en landbouwer.

Op de akten staan onderaan de handtekeningen van zowel de aangever, als de getuigen en de ambtenaar. Soms staat er echter op de plaats van een getuige: “verklaart niet te kunnen schrijven” of “met uitzondering van de eerste getuige welke verklaarde de schrijfkunst niet geleerd te hebben”. Opvallend is dat een van de getuigen heel vaak een gemeenteambtenaar was, bijv. veldwachter of klerk.

Een interessante bijzonderheid doet zich voor bij “Hendrikje Poppen”, die in 1876, 1877, 1879, 1883, 1884, 1886 en 1892 beviel van een kind dat meestal werd aangegeven door “Izak Cohen van beroep geneesheer”. In 1895 trouwde Hendrikje met “Marten Martena”, die de kinderen geboren in 1877, 1879 en 1886 “erkende”, hetgeen is op te maken uit de tekst die later naast de geboorteakte is geschreven. Deze tekst luidt:

“Het nevenvermelde kind met name '....' is erkend bij huwelijksacte opgemaakt tusschen de bevallene, eigenlijk Hendrikje Pops genaamd en Marten Martena, arbeider te Muntendam, den vierentwintigsten October achttienhonderd vijffennegentig.”

Frappant is dus ook dat Hendrikje Poppen's “eigenlijke” naam Pops is. Bij de vier overige kinderen zijn geen aantekeningen in de marge gemaakt.

Een moeilijkheid in het zoeken naar de juiste gegevens in een archief is ook de verschillende schrijfwijzen van een familienaam. Doordat ik dus al had ontdekt dat men mijn naam, t.w. Poppen, voor 1868 als Poppe schreef, was ik alert op nog meer verschillen. Helaas waren die er meer dan genoeg, nl. Poppens, Popkes, Popping, Pops en Poppes.

Soms bleken de stukken die ik bij mijn onderzoek nodig had zich niet in het archief te bevinden, en helaas ook niet ergens anders. Door brand, onachtzaamheid, diefstal e.d. waren ze dan verloren begaan. Hierdoor tastte ik verschillende keren volledig in het duister en lukte het mij niet bepaalde personen terug te vinden. Dat is bijv. het geval bij “Frederik Coerts Poppe”, geboren 20-4-1839 te Oude Pekela. Dat is dan het enige gegeven dat voorhanden is. Of: “Hilbertus Poppen”, die 18-3- 1842 werd geboren en dus al wel een “n” erbij heeft.

Waar komt hij vandaan, is hij familie. De aansluitende akten zijn er niet meer en dus blijven de vragen onopgelost.

Met verwondering en bewondering kijk ik telkens weer naar de handtekening van mijn geheimzinnige betoudovergrootvader (waar komt hij vandaan?). Wist ik niet dat het zijn naam is, ik zou er niet op komen. Het wijkt zo sterk af van het schrift van de andere ondertekenaars, dat dit wel moet opvallen.

A handwritten signature in Fraktur script, which is a Gothic-style cursive. The signature reads 'Nikol Frederiks Kuyper'. The letters are dark and somewhat thick, with a characteristic 'F' that is not fully closed at the top, resembling a 'florijn' (gulden) symbol. The signature is written on a horizontal line.

Het schrift doet sterk aan het gotische schrift (de Fraktur) denken en soms schrijft hij zijn tweede naam (Frederiks) niet voluit, maar staat er alleen een F, die lijkt op het florijn (gulden) teken.

Verder terug dan 1782, c.q. 1784, 1787 of 1789, ben ik dus niet gekomen” Toch is het nog heel goed mogelijk dat er misschien elders, bijvoorbeeld in het rijksarchief te Assen, nog aanvullende gegevens liggen. Tevens sluit ik de mogelijkheid niet uit dat er in Duitse archieven “even over de grens” ook materiaal is te vinden. Daarnaast zijn er in de periode van 1811 tot nu nog vele hiaten op te vullen en moeten er ook nog takken verder worden nageplozen.

Als de tijd en de ruimte het toelaat is er nog veel te doen in dit boeiende werk. Ook is het boeiend te merken dat er steeds meer mensen bij komen. Zo ontdekte ik dat er ook takken lopen naar Eindhoven, Hengelo en Den Haag.

Overigens sta ik elke keer weer versteld als ik op het summiere tabelletje van mijn eigen stamboom al die namen zie staan. En daar zijn dan nog niet eens al de andere takken bij vermeld. En dat komt allemaal vanaf een man en vrouw denk ik dan. Onvoorstelbaar bijna. Geen wonder dat het zo druk wordt op deze wereld.

In dit verhaal heb ik enige ervaringen willen neerleggen, die ik heb meegemaakt en opgedaan tijdens mijn “genealogisch onderzoek”. Doordat de bronnen niets meer vermeldden, liepen mijn nasporingen uiteindelijk dus vast en bleven de vragen “wie was de stamvader van mijn familie en waar kwam hij vandaan?” onbeantwoord. Hernieuwde onderzoeken zullen moeten aantonen, dat er wellicht toch nog materiaal is te vinden. Ik beschouw mijn werk dan ook niet als afgesloten en ervaar de open vragen als een uitdaging tot verdere studie. Aangezien ik het tot nu toe ontdekte materiaal dusdanig de moeite waard vond en het niet zonder meer weer wilde laten verdwijnen in mijn archief, besloot ik tot het neerschrijven van dit verhaal.

Groningen, 1 december 1980

Copyright © B. D. Poppen

Deze pagina is onderdeel van de homepage van B. D. Poppen

<http://www.bdpoppen.nl>